

Nr 57

Utlåtande i anledning av motioner om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten m. m.

Bankoutskottet har i ett sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 604 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 763 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten, innefattande bl. a.

- a) åtgärder för att underlätta kreditförsörjningen för dessa företag enligt i motionerna angivna riktlinjer,
- b) åtgärder för att förbättra de mindre företagens självfinansiering,
- c) olika åtgärder för att underlätta nyetablering av företag,
- d) ökat stöd till företagsledarutbildning,
- e) åtgärder för att förmedla den tekniska forskningens rön till mindre företag,
- f) tillskapande av en förenklad aktiebolagsform,
- g) undersökning av olika former av konkurrensbegränsning till följd av statliga och kommunala företags verksamhet;

dels de likalydande motionerna I: 599 av herr *Per Jacobsson m. fl.* och II: 768 av herr *Sjönell m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i syfte att underlätta kapitalanskaffningen för expansiva mindre och medelstora företag och att därvid särskilt uppmärksammas de speciella problemen för familjeföretag bl. a. i samband med övergång till nya ägare genom arv, så att investmentbolagens uppköpsaktivitet dämpas i de fall då den inte är motiverad av strukturrationaliseringsskäl.

Motionerna

Motionerna I: 604 och II: 763 innehåller en omfattande översikt över frågor rörande de mindre företagen. Mindre företag definieras — med vissa reservationer — såsom företag med en personalstyrka av mindre än 50 personer. Vad gäller de anställdas ställning i sådana företag berörs bl. a. frågan om delägarskap. Olika företagsekonomiska och samhällsekonomiska aspekter behandlas, däribland relationer mellan företagsstorlek och lönsamhet samt verkningarna för de mindre företagen av en svensk anslutning till en

stormarknad. En mera aktiv lokaliseringspolitik betecknas som erforderlig; medelstora tätorter bör därvid gynnas framför storstäderna. Efter ett konstaterande av vilka bördor samhället genom socialförsäkring, arbetstidsreglering etc. lägger på företagen rekommenderas en väsentligt utvidgad samhällelig insats på företag utbildningsområde. Förutsättningarna för effektiv förmedling av nya forskningsrön till de mindre företagen anges vara i behov av utredning. Ett utförligt avsnitt ägnas åt finansieringsfrågor; här berörs bl. a. avvägningen mellan självfinansiering och extern finansiering, åtgärder för att trygga familjeföretagens fortbestånd, möjligheterna till kapitaltillförsel mot aktier och participating debentures, tillgången på rörelsekredit och principerna för kreditbedömning. En ny bolagsform vid sidan av aktiebolagsformen efterlyses. Slutligen säges att statliga och kommunala företags verksamhet inom olika områden snedvrider konkurrensen och diskriminerar det enskilda näringslivet.

I motionerna I: 599 och II: 768 behandlas till en början självfinansieringsgradens variationer mellan olika branscher. En allmän försämring av likviditeten inom handel och industri påtalas. I samband därmed konstateras att de mindre och medelstora företagen drabbats hårdare av den restriktiva kreditpolitiken än de större företagen. De mindre industriföretagen har enligt motionärerna en god produktivitet utveckling och ger god avkastning på nya investeringar. Mot denna bakgrund begärs överväganden av hur en mera riskbetonad utlåning till sådana företag skall kunna åstadkommas. Vidare diskuteras familjeföretagens finansieringsproblem. Kritik riktas därvid mot tendensen att investmentbolag köper upp fåmans- och familjeföretag. En icke önskvärd koncentration av inflytande och beslutanderätt inom näringslivet säges bli följderna härav.

Behandling av motsvarande motioner 1966

Motioner väsentligen likartade med de nu föreliggande båda motionsparen väcktes vid 1966 års riksdag av till stor del samma motionärer och behandlades av bankoutskottet i dess utlåtande nr 32. Över de motioner som avsåg en allsidig utredning rörande de mindre företagen hade utskottet efter remiss erhållit yttranden från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar — bankofullmäktige, statistiska centralbyrån, bankinspektionen, skolöverstyrelsen, kommerskollegium, statens pris- och kartellnämnd och statens institut för hantverk och industri (SHI) samt organisationer representerande kreditinstitut, de mindre industriföretagen och handeln, däribland också flertalet handelskamrar. Ett mindre antal remissyttranden — från bankofullmäktige, bankinspektionen och vissa organisationer — förelåg också över de motioner som främst gällde familjeföretagens kapitalanskaffningsproblem. Det inkomna materialet, som bl. a. innehöll åtskilligt av

faktisk information om utbildningsverksamhet, kreditmarknadsförhållanden etc., redovisades utförligt i nämnda utlåtande, till vilket utskottet här först får hänvisa.

Om de ställningstaganden i stort som anmäldes i yttrandena må blott antecknas, att förslaget om en allsidig utredning rörande de mindre företagen tillstyrktes av en minoritet bland remissinstanserna, däribland bankinspektionen, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund. Flera remissinstanser yttrade sig över motionerna endast i de delar som dessa berörde deras speciella intresseområden. Bland dem som avstyrkte förslaget om utredning fanns kommerskollegium och de flesta av de handelskamrar som yttrat sig. Även remissinstanser som ställde sig avvisande till motionärernas förslag fann dock anledning att betona, att deras värdering av de mindre företagens betydelse inte avvek från motionärernas. Bankinspektionen och de mindre företagens egna organisationer ställde sig också positiva till en utredning rörande familjeföretagens förhållanden, eventuellt inom ramen för den i sammanhanget diskuterade större utredningen. I fråga om investmentbolagens inköp av aktier i familjeföretag uttalades olika uppfattningar, alltifrån Grossistförbundets positiva till bankinspektionens övervägande negativa.

Utskottet deklarerade inledningsvis att det i väsentliga delar kunde instämma i den grundläggande värdering av de mindre företagens betydelse som kommit till uttryck i de först berörda motionerna. Vidare erinrades om en rad åtgärder av betydelse för de mindre och medelstora företagens finansiering som vidtagits under senare år, såsom inrättandet av AB Företagskredit och de särskilda kreditinstituten för lantbruksnäringarna, utvidgningen av AB Industrikredits utlåningskapacitet, ökningen av det genom företagareföreningarna förmedlade kreditstödet till hantverk och småindustri samt införandet av nya bestämmelser om bundna lån i bankerna.

Behovet av en intensifierad utbildningsverksamhet i bl. a. ekonomiska och administrativa ämnen för ledare av mindre företag underströks av utskottet, som också pekade på de ansträngningar som både statliga organ och småföretagens egna organisationer gjorde på detta område. Även en rad statliga utredningar som berört frågor om vuxenutbildning och studiefinansiering för vuxenstuderande nämndes. Med hänsyn till sålunda konstaterade aktiviteter ansåg utskottet det inte motiverat att föreslå att ytterligare en uredning skulle gripa sig an med frågan om utbildningsmöjligheter för företagare.

Vad gällde de mindre och medelstora företagens kreditförsörjning gjorde utskottet sin bedömning i första hand mot bakgrund av det rådande kreditmarknadsläget. Nya former eller ändrade regler för kreditgivningen skulle inte, sade utskottet, i och för sig öka utrymmet på kreditmarknaden. Om de ifrågavarande företagen mött svårigheter i sin kreditförsörjning var detta enligt utskottets mening främst ett uttryck för den restriktiva kreditpoli-

tiken och inte för att dessa företagskategorier skulle i jämförelse med andra vara missgynnade i kredihänseende. Utskottet erkände emellertid samtidigt att de små och medelstora företagens kreditförsörjning var förknippad med vissa speciella problem. Dessa hade dock ägnats och ägnades intresse i sådan utsträckning att det inte vore påkallat att tillsätta en ny utredning i ämnet.

Den tredje särskilda uppgift som angivits för den begärda allsidiga utredningen gällde frågan om vilka former av konkurrensbegränsning som förelåg till följd av statliga företags uppträdande och på grund av statsmakternas allmänna ekonomiska politik. Utskottet konstaterade att statsmakternas ekonomiska politik var inriktad på att främja en fri konkurrens inom näringslivet. De konkurrensbegränsningar som likväl upprätthölls finge delvis betraktas som ett uttryck för att hänsynstaganden till särskilda befolkningsgrupper eller till ekonomiska rationalitetsförhållanden etc. ansetts böra väga tyngre än önskemålet om helt fri konkurrens. Utskottet ansåg inte att en utredning av den karaktär som motionärerna föreslagit skulle vara ägnad att lösa de påtalade problemen.

Såvitt gällde förslaget om en utredning i syfte att underlätta familjeföretagens kapitalanskaffning hänvisade utskottet till vad det anfört i fråga om utredning om kapitalförsörjningen för små och medelstora företag. I anslutning till vad som anförts om investmentbolagens förvärv av familjeföretag fäste utskottet uppmärksamheten på koncentrationsutredningens pågående arbete.

Oavsett vilka skäl som kunde tala för utredning av de olika frågor som berörts i motionerna skulle det, förklarade utskottet avslutningsvis, knappast kunna vara genomförbart att inom en utrednings ram på ett fruktbart sätt syssla med hela det angivna frågekomplexet.

En minoritet inom utskottet uttalade sin anslutning till motionärernas synpunkter och reserverade sig till förmån för förslaget att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande förutsättningarna för utvecklingen i vårt land av små och medelstora företag. En sådan samlad utredning förmenades på ett mera fullständigt sätt än tidigare genomförda utredningar kunna ge underlag för ett konstruktivt reformprogram till fromma för de mindre företagen.

I enlighet med utskottsmajoritetens förslag avslog riksdagen motionerna.

1962 års företagareföreningsutrednings betänkande

Sedan riksdagen senast behandlade motioner om de mindre företagens problem har 1962 års företagareföreningsutredning framlagt sitt betänkande, »Företagareföreningarnas framtida organisation och verksamhet» (SOU 1967: 40).

Betänkandet innehåller tämligen aktuella uppgifter om industri- och hantverksföretagens storleksstruktur, branschindelning och regionala fördelning samt om strukturutvecklingen inom industri och hantverk. En översikt ges över kursverksamhet och rådgivningsverksamhet i regi av statens institut för hantverk och industri, företagareföreningarna och näringslivets organisationer. Kreditinstitutens finansiering av småindustri och hantverk behandlas, och en ingående redogörelse lämnas för företagareföreningarnas långivande och låneförmedlande verksamhet. Även vissa uppgifter om de statliga och statsunderstödda åtgärder till stöd för de mindre företagen som förekommer i en del andra länder meddelas i betänkandet. Sammanfattningsvis bidrar sålunda betänkandet till en vidgad kännedom om de mindre företagens förhållanden.

Till grund för utredningens överväganden om företagareföreningarnas verksamhet har lagts följande allmänna bedömning. Såväl den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen och de omfattande strukturförändringarna inom näringslivet som bristen på arbetskraft gör det nödvändigt för företagen att rationalisera och följa med utvecklingen i fråga om nya produkter och produktionsmetoder, nya inköps- och försäljningsmarknader etc. Planerings- och organisationsfrågor har fått allt större betydelse. Dessa förhållanden medför starkt ökade krav på företagarnas kunskaper och förmåga att anpassa sig till förändrade förutsättningar för verksamheten. Även bland mindre företag har insikten om dessa frågors vikt blivit alltmer utbredd.

Denna utveckling samt förändrade konkurrensförhållanden har även för mindre företag nödvändiggjort investeringar av en helt annan storlek än tidigare, vilket medfört ett kraftigt ökat kapitalbehov som dessa företag endast i begränsad utsträckning kunnat klara med egna vinstmedel. Småföretagens självfinansieringsgrad synes ha försämrats successivt. Härigenom har kreditbehovet ökat. Finansieringsfrågorna är speciellt svårlösta för snabbt expanderande företag, samtidigt som det från samhällsekonomisk synpunkt får anses vara angeläget att underlätta dessa företags utveckling.

Utredningen framhåller att åsikterna om hur utvecklingen för mindre industri och hantverk kommer att gestalta sig visserligen kan variera men att under den tidsperiod som utredningen har anledning att överblicka en väsentlig del av produktionen med all säkerhet kommer att ske inom mindre företag. Det måste då, säger utredningen, vara ett allmänt intresse att uppnå bästa möjliga produktionsresultat även inom dessa företagsgrupper.

Vissa åtgärder har redan, påpekar utredningen, vidtagits för att begränsa de svårigheter som ansetts vara förenade med verksamhet inom mindre industri- och hantverksföretag. Stödet till rådgivnings- och upplysningsverksamhet m. m. för mindre företag har efter hand utvidgats genom ökade statliga anslag till främst SHI, företagareföreningarna och Småindustriens exportbyrå. Också statens bidrag till branschforskningsinstitut o. d. bör del-

vis innefattas i detta sammanhang. I fråga om kreditförsörjningen har det särskilda kreditstödet till mindre företag genom företagareföreningarna gradvis utbyggt samtidigt som staten medverkat till att lösa bl. a. långfristiga kreditbehov genom AB Industrikredit och AB Företagskredit. Tillkomsten av den statliga investeringsbanken säges också böra, liksom en fortsatt kontinuerlig anpassning av kreditmarknaden i övrigt till förändrade behov inom olika samhällssektorer, medföra att kreditförsörjningen för lönsamma mindre företag ytterligare underlättas.

Enligt utredningens uppfattning kvarstår emellertid behovet av statliga åtgärder i fråga om såväl rådgivnings- och upplysningsverksamhet, forskning m. m. som kreditförsörjning. Företagareföreningarna bör, i samarbete med andra institutioner som arbetar inom ifrågavarande områden, alltjämt ha betydelsefulla uppgifter för att främja småindustri och hantverk. De statliga finansiella insatserna bör emellertid få en ändrad inriktning genom ökat stöd till ekonomisk och teknisk vidareutbildning av företagare samt central provnings- och forskningsverksamhet m. m., medan däremot den individuella rådgivningen och kreditstödet i princip bör självfinansieras genom avgiftsdebitering och marknadsmässig räntesättning.

Mot den allmänna bakgrund som sålunda tecknats tar utredningen upp frågan om kursverksamhet och rådgivning, om låneverksamhetens inriktning och uppläggning i övrigt, om föreningarnas framtida organisation och arbetsformer, etc. Vidare framläggs förslag till statligt bidragssystem och förslag om föreningarnas behandling i skattehänseende. Om utredningens förslag må följande nämnas.

Utredningen har funnit att för närvarande endast en begränsad del av de mindre företagen utnyttjar utomstående experthjälp. Åtgärder för att bl. a. stimulera företagen att i ökad utsträckning utnyttja tillgänglig service i fråga om både kursverksamhet och rådgivning anses välmotiverade. I samband med överväganden om fortsatta statliga insatser på detta område framhåller utredningen att rådgivningsverksamheten på fältet behöver ett effektivt stöd av centralt bedriven försöksverksamhet, forskning och utredningsverksamhet samt utbildning av personal inom rådgivningsverksamheten. I detta sammanhang uppmärksammas också det ökade behovet av specialiserad rådgivning och kursverksamhet inom olika branscher och ämnesområden.

Utredningen anser att staten även fortsättningsvis bör bidra till central verksamhet av det slag som för närvarande främst SHI bedriver, dvs. provnings- och försöksverksamhet, teknisk information och vidareutbildning. SHI bör i samverkan med företagareföreningarna sörja för tillgång på bransch- och ämnesspecialiserade konsulenter inom de områden där detta påfordras och vidare för en fortsatt utbyggnad av företagsledarutbildningen i fråga om bl. a. ekonomi och administration. Ett nära samarbete med

branschforskningsinstitut, andra forskningsorgan, branschorganisationer osv. bör eftersträvas.

Vid sidan av centrala institutioner erfordras, säger utredningen, regionala organ med uppgift bl. a. att på fältet nyttiggöra centralorganens rön och erfarenheter samt att väcka småföretagaren till insikt om behovet av rationalisering och ge vägledning om vilka möjligheter till hjälp som står till buds. Denna regionala del av verksamheten anses även fortsättningsvis böra anförtros åt företagareföreningarna.

Principiella överväganden leder utredningen fram till önskemål om en avgiftsbeläggning av föreningarnas rådgivningstjänster. Motsvarande gäller däremot inte utbildningsverksamheten. På samma sätt som staten stöder teknisk kursverksamhet genom anslag till SHI bör den ekonomiska företagsledarutbildningen befrämjas. Utredningen förordar också en viss forskning och utredningsverksamhet för att öka de faktiska kunskaperna om den mindre företagsamheten. Den framhåller att sådan forskning bedrivits med statligt stöd i andra länder och att erfarenheterna från utlandet bör kunna utnyttjas även i Sverige.

Mot bakgrund av en genomgång av de mindre företagens kapitalbehov och deras ställning på kreditmarknaden gör utredningen en bedömning av behovet och ändamålsenligheten av de nuvarande kreditstödsformerna. De kreditsvårigheter för mindre företag, vilka kan konstateras även under perioder som ej kännetecknas av stark allmän kreditåtstramning, gäller enligt vad utredningen funnit främst bristande tillgång på belåningsbara säkerheter. Statens åtgärder anses därför i första hand böra inriktas på att avhjälpa denna brist. Utredningen anser att kreditgarantigivningen i princip utgör den lämpligaste stödformen, men finner att en kombination mellan denna och direkt långivning från en statlig lånefond bör bibehållas tills vidare. För att en smidigare handläggning av industrigarantilånen skall kunna åstadkommas föreslår utredningen en delegering av garantigivningen till företagareföreningarna.

I fråga om lånebeloppen förordar utredningen en höjning av lånetaket för hantverks- och industrilån till 100 000 kr. För den delegerade garantigivningen föreslås en maximigräns av 200 000 kr. per lån. Garantier överstigande detta belopp bör i likhet med vad som nu gäller beviljas av tillsynsmyndigheten eller Kungl. Maj:t. Bestämmelsen om en nedre gräns för garantigivningen slopas.

Vad beträffar kreditstödet omfattning anser utredningen, att bedömningen av vad som är en rimlig kreditandel till småindustrin och hantverket och av i vilken mån tilldelningen av lånemedel skall tillgodoses genom ett speciellt statligt kreditstöd måste göras mot bakgrunden av en samhällsekonomisk och statsfinansiell totalbedömning.

Utskottet

Av de två motionspar som behandlas i detta utlåtande gäller det ena — motionerna I: 599 och II: 768 — ett avgränsat spörsmål, nämligen kapitalanskaffningen till expansiva mindre och medelstora företag, särskilt familjeföretag. Det andra — motionerna I: 604 och II: 763 — har vidare syftning. Här ges en omfattande översikt över problem och reformförslag avseende de mindre företagen. De önskemål om utredning som framläggs gäller i det förra fallet huvudsakligen den nyss angivna kapitalanskaffningsfrågan, medan i det senare fallet begärs en allsidig utredning, innefattande förutom kreditförsörjningen sådana ämnen som företagsledarutbildning, nyttiggörande av forskningsrön samt konkurrensbegränsningsproblem.

Motionerna I: 604 och II: 763 inleds med en deklARATION om de mindre företagens roll i vårt näringsliv. Utskottet instämmer till fullo i vad där uttalas. Den fortsatta strukturomvandling som kan förutses kommer enligt utskottets övertygelse inte att medföra någon förändring av det förhållandet att en både kvalitativt och kvantitativt betydande del av vår industriella produktion, vår varudistribution och vår serviceverksamhet i övrigt handhas av mindre företag. Det bör därför vara ett naturligt mål för statsmakterna att söka undanröja de svårigheter som de mindre företagen har att brottas med och åstadkomma sådana villkor att dessa företags utveckling i framtiden underlättas.

I detta sammanhang vill utskottet understryka de synpunkter som 1962 års företagareföreningsutredning anfört på behovet av forskning och utredningsverksamhet för att öka de faktiska kunskaperna om de mindre företagen. Den brist på grundläggande aktuella sakuppgifter som utredningen stött på och i någon mån sökt avhjälpa är ett tydligt vittnesbörd om att här finns utrymme för väsentliga och fruktbara insatser.

En vidgad kännedom om de mindre företagen och deras förutsättningar kommer bl. a. att ge underlag för en förbättrad företagsledarutbildning. Utskottet delar motionärernas bedömning av behovet av en intensiv utbildningsverksamhet i bl. a. ekonomiska och administrativa ämnen för den kategori av företagare som det här är fråga om. Betydande ansträngningar på detta område görs redan såväl av statliga organ som av de mindre företagens egna organisationer. En fortsatt utbyggnad av denna verksamhet planeras också; bl. a. har förslag därom framlagts av företagareföreningsutredningen, varjämte hithörande frågor aktualiserats av några utredningar med inriktning på frågor om vuxenutbildningens organisation. Utskottet finner det emellertid önskvärt att en sammanfattande översyn av pågående och planerade utbildningsåtgärder på detta område kommer till stånd inom ramen för en utredning som allsidigt behandlar de mindre företagens problem och som alltså kan lägga tonvikten på de från dessa företags synpunkt mest angelägna utbildningsfrågorna.

I nära samband med utbildningsfrågorna står problemet hur den tekniska forskningens rön tillräckligt effektivt skall kunna förmedlas till de mindre företagen. Denna fråga har också uppmärksammats av företagareföreningsutredningen. Vad denna härvidlag anfört ger enligt utskottets uppfattning vid handen att tidpunkten nu bör vara inne att ta upp problemet i ett mera generellt sammanhang. Som motionärerna framhållit måste härvid både den finansieringstekniska och den kommunikationstekniska aspekten beaktas.

Det utredningskrav som framförs i motionerna I: 604 och II: 763 omfattar vidare reformer avsedda att underlätta finansieringen av mindre företag, särskilt sådana som befinner sig i tillväxt. En fråga av grundläggande betydelse är givetvis i vad mån kapitalbehovet skall kunna tillgodoses genom självfinansiering. Motionärerna framhåller betydelsen av att självfinansiering och extern finansiering framstår som ungefär likvärdiga finansieringsmetoder. Utskottet konstaterar att detta synsätt i dagens läge följdriktigt leder till krav på åtgärder i syfte att skapa ökade självfinansieringsmöjligheter för de mindre företagen.

Vad gäller kreditförsörjningen till de mindre företagen framför motionärerna beaktansvärda synpunkter. Att dessa inte är nya utan mångfaldiga gånger kommit till uttryck inom riksdagen är ett indicium på att viktiga problem på företagsfinansieringsområde kvarstår olösta. Även om statsmakterna under senare år genom en rad åtgärder har sökt förbättra möjligheterna för de mindre företagen att anskaffa krediter, måste det konstateras att de förhållanden som härvidlag råder för denna sektor av näringslivet är ägnade att vålla allvarliga bekymmer för framtiden. Inte minst måste beaktas, att utvecklingen även för de mindre företagens del går mot alltmer kapitalkrävande investeringar. Starka skäl talar sålunda för att de speciella kredit- och kapitalförsörjningsproblem som gör sig gällande för de mindre företagen blir grundligt undersökta. Motionärerna har lämnat en värdefull översikt över dessa problem och dessutom angivit en rad reformförslag som bör prövas närmare vid den av utskottet förordade utredningen.

I detta sammanhang finns anledning att också ta fasta på vad som anföres i motionerna I: 599 och II: 768. Där behandlas kapitalanskaffningen till expansiva mindre och medelstora företag med särskild tonvikt på familjeföretagens problem. Motionärerna framhäver behovet av att öka den mera riskbetonade utlåningen till mindre företag med goda framtidsutsikter. De påtalar de svårigheter som i samband med generationsväxling och arvsbeskattning drabbar familjeföretagen. Även frågan om investmentbolagens förvärv av sådana företag berörs. Motionärerna framhåller att de investmentbolag som främst inriktar sig på uppköp av livskraftiga familjeföretag i finansieringssvårigheter som regel har nära anknytning till någon av de stora affärsbankerna. En icke önskvärd koncentration av inflytande och beslutanderätt inom näringslivet blir enligt motionärernas uppfattning den huvudsakliga följderna av den utveckling som pågår.

Meningarna om hur investmentbolagens insatser på de mindre företagens

område skall värderas torde, såsom framgick vid remissbehandlingen av föregående års motioner i ämnet, vara delade inom näringslivet. Otvivelaktigt är emellertid att här föreligger ett spörsmål som i hög grad är förtjänt av att utredas. Över huvud taget finner utskottet det utredningsönskemål som framförts i motionerna I: 599 och II: 768 vara väl motiverat. Utskottet tillstyrker därför att den begärda utredningen kommer till stånd. Lämpligen bör så ske inom ramen för den allsidiga utredning rörande de mindre företagen som utskottet redan förordat.

Vad i motionerna I: 604 och II: 763 anförts om önskvärdheten av att till skapa en förenklad aktiebolagsform, avsedd för mindre företag, faller delvis inom finansieringsfrågornas område. Utskottet kan nöja sig med att här uttala sitt intresse för motionärernas uppslag och framhålla att detta med det snaraste bör prövas i det vidare sammanhang där det hör hemma.

Som en ytterligare utredningsuppgift nämns i de senast återopade motionerna slutligen frågan om vilka former av konkurrensbegränsning som förekommer till följd av statliga och kommunala företags verksamhet. Att den fria konkurrensen skall främjas utgör otvivelaktigt ett allmänt mål för statsmakternas näringspolitik. Utskottet finner det emellertid uppenbart att olika former av konkurrensbegränsning alltjämt förekommer inte minst till följd av åtgärder från stats- och kommunalägda företags sida. En undersökning av detta problemkomplex på grundval av de synpunkter som motionärerna bidragit med synes därför böra genomföras.

De utredningsönskemål som utskottet i det föregående angivit bör, såsom torde ha framgått av det redan sagda, enligt dess mening tillgodoses genom en samlad utredning, som på ett mera fullständigt sätt än hittills genomförda speciella utredningar kan ge underlag för ett konstruktivt reformprogram till fromma för de mindre företagen. Utskottet vill sammanfattningsvis uttala att ett sådant samlat grepp på utredningsområdet skulle vara värdefullt inte endast för denna företagskategori utan för samhälls-ekonomi i stort.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 604 och II: 763 samt I: 599 och II: 768 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsverksamheten i enlighet med vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 21 november 1967

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h), Lundin (s), Lundberg (h), Stefanson (fp)* och Mattsson (cp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Franzén i Motala (s), Bengtsson i Landskrona (s)*, Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s), Hyltander (fp), Börjesson i Falköping (cp)* och Ullsten (fp)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Ståhle, Åke Larsson, Palm, Lundin, Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona, *Rask* och *Fridolfsson* i Rödeby (samtliga s), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Av de två — — — (= utskottet, första stycket) — — — forskningsrön samt konkurrensbegränsningsproblem.

Motionerna I: 604 och II: 763 inleds med en deklaration om den mindre företagsamhetens betydelse. Utskottet kan icke helt instämma i de värderingar som uttalas i anslutning därtill men vill understryka, att inga delade meningar kan råda om att de mindre företagen är och med säkerhet kommer att förbli ett viktigt inslag i vårt näringsliv. I den näringspolitiska debatten påstås stundom att statsmakterna visar bristande förståelse för de mindre företagens problem. Enligt utskottets uppfattning saknas all grund för uttalanden i denna riktning.

Statsmakterna har under senare år fattat en rad beslut av positiv betydelse för de mindre företagen. En översikt över sådana åtgärder lämnade utskottet förra året i sitt utlåtande (nr 32) över motioner av samma innebörd som de nu förevarande. Påfallande är särskilt i hur hög grad de mindre företagens kreditbehov uppmärksammats. Sedan motsvarande ärende behandlades förra året har ytterligare insatser gjorts. I synnerhet bör härvidlag nämnas att 1962 års företagareföreningsutredning nu har slutfört sitt arbete. I utredningens betänkande, för vilket en redogörelse lämnats tidigare i detta utlåtande, belyses ingående vilka resurser som för närvarande ställs till de mindre företagens förfogande. Där väcks också förslag om ytterligare insatser, avseende utom kreditförsörjningen även rådgivnings- och utbildningsverksamhet m. m. Enligt utskottets mening hade det varit naturligt om motionärerna avvaktat statsmakternas förestående ställningstagande till företagareföreningsutredningens förslag innan de aktualiserat tanken på en ny, ännu mera vittsyftande utredning rörande de mindre företagens villkor. I detta sammanhang vill utskottet också uttala, att det knappast skulle vara möjligt att inom ramen för en enda utredning på ett fruktbart sätt syssla med hela det omfattande frågekomplex som angivits i motionerna I: 604 och

II: 763. Under framhållande av att utredningsprojektet i den form som det skisserats i dessa motioner synes klart orealistiskt, övergår utskottet nu till att beröra några av de särskilda ämnen som den föreslagna utredningen avsetts omfatta. Att närmare diskutera hela den mängd av synpunkter och önskemål som framförs i dessa motioner finner utskottet inte erforderligt.

Vad gäller finansieringsfrågorna vill utskottet på nytt erinra om företagareföreningsutredningens föreliggande förslag, som bl. a. går ut på en utvidgning av det kreditstöd till mindre företag som lämnas under medverkan av företagareföreningarna. En annan utredning av intresse i detta sammanhang är kreditinstitututredningen, vars arbetsresultat torde föreligga inom kort. Ytterligare må påminnas om att en översyn av företagsbeskattningen pågår inom företagsskattutredningen. Utskottet anser att komplexet av frågor rörande de mindre företagens finansiering ägnats och ägnas intresse i sådan utsträckning att det inte är påkallat att nu tillsätta en ny utredning i ämnet.

Vad utskottet senast uttalat har avseende också på motionerna I: 599 och II: 768. I dessa motioner tas särskilt upp frågan om investmentbolagens förvärv av familjeföretag. En icke önskvärd koncentration av inflytande och beslutanderätt inom näringslivet blir enligt motionärernas uppfattning den huvudsakliga följderna av den utveckling som pågår. De påtalade koncentrationstendenserna är enligt utskottets mening ett intressant faktum, som är värt uppmärksamhet från samhällets sida. Ämnet är också sedan några år föremål för koncentrationsutredningens intresse. Enligt sina direktiv skall denna utredning bl. a. undersöka frågan om bankernas inflytande över näringslivet. Med hänsyn härtill erfordras inget initiativ av riksdagen för att motionärernas önskemål i denna del skall bli tillgodosett.

I motionerna I: 604 och II: 763 understryks behovet av en intensiv utbildningsverksamhet i bl. a. ekonomiska och administrativa ämnen för ledare av mindre företag. Utskottet ansluter sig på denna punkt i stort till motionärernas bedömning. Betydande ansträngningar på detta område görs såväl av statliga organ som av de mindre företagens egna organisationer. En fortsatt utbyggnad av denna verksamhet planeras också; bl. a. har förslag därom framlagts av företagareföreningsutredningen, varjämte hithörande frågor aktualiserats av några utredningar med inriktning på frågor om vuxenutbildningens organisation. Med hänsyn till den omfattande utbildningsverksamhet av här avsett slag som redan bedrivs och till nyss avslutat eller ännu pågående utredningsarbete på området anser utskottet det inte motiverat att nu föreslå att ytterligare en utredning skall gripa sig an med frågan om utbildningsmöjligheter för företagare.

I nära samband med utbildningsfrågorna står problemet hur den tekniska forskningens rön tillräckligt effektivt skall kunna förmedlas till de mindre företagen. Denna fråga har också uppmärksamats av bl. a. företagareföreningsutredningen. Att riksdagen innan denna utrednings förslag ännu

hunnit prövas skulle begära en ny utredning på detta område kan enligt utskottets mening inte ifrågakomma.

Som en speciell utredningsuppgift anges i motionerna I: 604 och II: 763 slutligen frågan om vilka former av konkurrensbegränsning som förekommer till följd av statliga och kommunala företags verksamhet. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att statsmakternas ekonomiska politik är inriktad på att främja en fri konkurrens inom näringslivet. I fråga om den statliga upphandlingen är det en klart uttalad princip att upphandling skall ske uteslutande på grundval av en företagsekonomisk bedömning och utan avseende på leverantörens karaktär av privat eller offentligt, stort eller litet företag. I en del fall, där en konkurrensbegränsning förut upprätthållits, har en liberalisering numera påbörjats; som exempel kan nämnas transportmarknaden. Att konkurrensbegränsningar i vissa andra fall bibehålls torde vara ett uttryck för att hänsynstaganden till särskilda befolkningsgrupper eller till ekonomiska rationalitetsförhållanden etc. ansetts böra väga tyngre än önskemålet om en helt fri konkurrens. Utskottet anser inte att en utredning av den karaktär motionärerna föreslagit skulle vara ägnad att lösa de problem som aktualiserats i det här berörda avsnittet av motionerna.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att följande motioner, nämligen

1) I: 604 och II: 763,

2) I: 599 och II: 768,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»